

Sekularisering före demokratisering

En jämförande undersökning om vilken betydelse sekularisering har haft för de postrevolutionära demokratiseringsprocesserna i Tunisien och i Egypten

Anton Jönsson & Andrea Lönnback

2018-01-08

Abstract

Denna uppsats är en komparativ fallstudie av de postrevolutionära demokratiseringsprocesserna i Egypten och Tunisien efter den arabiska våren utifrån ett sekulariseringsperspektiv. Vi undersöker huruvida samhällenas grad av sekularisering har spelat roll för demokratiseringsprocesserna och deras framgång. Det teoretiska ramverket består av sex kriterier som används för att undersöka betydelsen som olika faktorer kopplade till sekularisering har haft för demokratiseringen i dessa länder. Dessa kriterier baseras på Roland Paris teori *Institutionalization before Liberalization* (IBL) och kompletteras med teorier av Ozzano och Norris & Inglehart samt självständig teoretisering. Studien påvisar en tydlig koppling mellan vilka typer av sekulära policyer som har förts av de tidigare regimerna, vilka åsikter som innehades av befolkningen kring relationen mellan religion och stat med de politiska miljöer som demokratiseringsprocesserna utspelade sig i, samt deras eventuella framgång i Tunisiens fall och misslyckande i Egyptens fall.

Nyckelord: Sekularisering, Demokratisering, Islamism, Tunisien, Egypten, Arabiska Våren, Ennahda, Frihets- och Rättvisepartiet (FJP), Muslimska brödrskapet, IBL

Antal ord: 7797

Innehållsförteckning

1	Introduktion	5
2	Teoretiskt ramverk	7
2.1	Tidigare forskning.....	7
2.1.1	Sekulariseringsteorin.....	7
2.1.2	Sekularisering och demokratisering idag.....	7
2.2	Teori för att analysera forskningsproblemet	8
2.2.1	Sekulariseringskriterier	10
3	Forskningsdesign & Metod.....	12
3.1	Avgränsning.....	12
3.2	Val av fall	12
3.3	Definition och operationalisering av demokratisering.....	13
3.4	Definition och operationalisering av sekularisering	14
4	Empiri	15
4.1	Grad av demokratisering.....	15
4.2	Sekularisering och demokratisering i Tunisien och Egypten.....	16
4.2.1	Bakgrund och revolutionerna 2011.....	16
4.2.2	Den arabiska våren i Tunisien och Egypten.....	17
4.2.3	Postrevolutionära val och demokratiseringsprocesser	18
4.2.4	Opinionsundersökningar	20
5	Analys	25
5.1	Jämförelse av fallen	25
5.1.1	Bakomliggande sekulariseringspolicyer och den grad av påverkan de har haft på förutsättningarna för demokratisering.....	25
5.1.2	Tid och möjlighet för moderata partier att bildas och uppmuntrandet av valsistem som belönar måttlighet och rimlighet.....	26
5.1.3	De religiösa partiernas karaktär	27

5.1.4 Närvaron av ett "bra civilsamhälle"	29
5.1.5 Närvaron av en signifikant sekulär minoritet.....	29
5.1.6 Stöd bland folket för separation mellan religion och stat.....	30
6 Slutsats	32
6.1 Avslutande Diskussion	33
7 Referenser	34
7.1 Figurförteckning	39

1 Introduktion

Under det senaste decenniet har många delar av världen kunnat observera hur religionen har lämnat sin tidigare plats inom den privata sfären och blivit en essentiell del inom den offentliga sfären. Med detta menas att religionen har börjat inkorporeras allt mer i politiken (Haynes 2013, s. 171). Detta är en förändring från 1900-talet då det i samband med industrialiseringen och moderniseringen av samhället blev viktigt att separera det religiösa från det politiska. Många forskare, däribland Ozzano och Cavatorta, menar att denna tid gav upphov till den så kallade “sekulariseringsparadigmen”, vilken kom att representera tankesättet att religion var ett negativt fenomen ur demokratiseringssynpunkt. Religionens karaktär sågs som odemokratisk, omodern och avvikande från det snabbt växande och snabbt utvecklande samhället som var den nya världen (Ozzano & Cavatorta 2013, s. 799–800).

Religionens ökade roll inom det offentliga och det politiska går att se i händelserna kring och efter arabiska våren år 2011. Den arabiska våren syftar till de nationella revolter som uppstod under sena 2010 och första halvan av 2011 runt om i Nordafrika och Mellanöstern. Gemensamt för dessa uppror var en önskan om ökad demokrati och frihet, samt bättre ekonomiska möjligheter. Det som är intressant är att nu ungefär sju år senare, är det tydligt att islamistiska partier har fått en större politisk roll i majoriteten av länderna som omfattades av arabiska våren (*Nationalencyklopedin* 2018, arabiska våren). Denna uppsats kommer undersöka förhållandet mellan sekularisering och demokratisering utifrån två länder vars revolutioner anses ingå i arabiska våren; nämligen Tunisien och Egypten. Tidsspannet som analyseras kommer huvudsakligen omfatta år 2010 fram till år 2017. Dessa fall är speciellt intressanta att undersöka då Tunisien ofta målas upp som arabiska vårens mest lyckade revolution, medan Egypten snarare verkar ha haft en mer tumultartad väg mot demokratisering (*Nationalencyklopedin*, Tunisien årsöversikt 2011). Med utgångspunkt ifrån den revolutionära och postrevolutionära perioden, skildrades Tunisiens och Egyptens demokratiseringsprocesser som relativt lika i media. Dock har respektive demokratiseringsprocess i slutändan resulterat i betydligt olika situationer. Den empiriska gåtan är därför hur det kommer sig att två utåt sett liknande länder så som Tunisien och Egypten, har så olika grad av demokratisering idag? Uppsatsens motiv är att undersöka om detta kan bero på ländernas grad av sekularisering. Vi kommer titta på hur

regeringspolicyer relaterade till religion har sett ut i Tunisien och Egypten och hur dessa har påverkat respektive befolknings åsikter och värderingar kring relationen mellan religion och stat. Vidare kommer vi undersöka vad dessa policyer och värderingar har inneburit för demokratiseringsprocesserna i Tunisien och Egypten.

Frågeställningen är som följer:

Har graden av sekularisering påverkat demokratiseringsprocessernas utgång i Tunisien respektive Egypten efter den arabiska våren?

Vår teoretiska **hypotes** är att det är mer sannolikt för ett mer sekulariserat samhälle att genomföra en framgångsrik demokratiseringsprocess än det är för ett mindre sekulariserat samhälle.

Syftet med vår uppsats är att undersöka om graden av sekularisering har påverkat demokratiseringsprocessernas utfall i de båda länderna. Vi är även intresserade av att undersöka sekulariseringens djupare påverkan på politiska rörelser, i det här fallet allra mest exemplifierat och relevant gällande de islamistiska partierna som valdes in i Tunisiens och Egyptens parlament efter regimskiftena. Vi hoppas att denna uppsats kommer bidra till fortsatt forskning gällande rollen sekularisering spelar för demokratisering. Speciellt då dessa två komponenter ofta kopplas ihop med kontrovers när det gäller Mellanöstern och den globala södern.

2 Teoretiskt ramverk

2.1 Tidigare forskning

2.1.1 Sekulariseringsteorin

Länge har det debatterats om huruvida religiösa traditioner och religiösa aktörer kan generera lyckad demokratisering. Haynes menar att kärnan inom rådande “sekulariseringsteori” är att modernisering fundamentalt leder till religiös privatisering och sekularisering (Haynes 2013, s. 174–175). Trots sekulariseringsteorins prominens anser Ozzano och Cavatorta att religionens roll inom politiken och inom demokratisering är ett relativt outforskat akademiskt ämne. Anledningen till detta tycks bero på privatiseringen av religionen och uppfattningen att den privata sfären inte är viktigt för samhället i stort (Ozzano & Cavatorta 2013, s. 799).

2.1.2 Sekularisering och demokratisering idag

Kritik mot sekulariseringsteorin har blivit allt mer förekommande, vilket Norris och Inglehart anser kan förklaras genom de motreaktioner som uppstått i och med globaliseringens framväxt. Författarna menar nämligen att det under de senaste åren uppstått fler och fler partikularistiska ideologier kopplade till fundamentalism och religiös nationalism (Norris & Inglehart 2004, s. 1). Det finns skilda meningar över relationen mellan Islam, politisk modernisering och demokrati. Vissa forskare (som Esposito och Mogahed) menar att det inte finns någon betydande skillnad mellan den problematik som existerar för politisk modernisering och kristendom och den som finns för Islam. Andra forskare (som Ingram) ställer en nutida “rationell kristendom” i motsatsförhållande med ett “förmodernt” Islam (Åberg & Denk 2017, s. 179). Åberg och Denk anser att demokratisering hittills har antagits vara en förutsättning för sekularisering samt att sekularisering och demokratisering ses som två statiska faktorer. Trots denna långt pågående debatt och det faktum att det finns en betydande mängd studier rörande relationen mellan stat och religion, syns det i tidigare forskning att sekularisering i förhållande till demokratisering är relativt outforskat (Åberg & Denk 2017, s. 175). Haynes poängterar att det behövs fortsatta studier om religion, demokrati och civila friheter på grund av den förändring som går att se gällande religionens roll inom samhället (Haynes 2013, s. 181). Ozzano och Cavatorta som skriver om

religiösa partier i förhållande till demokratisering, uppmuntrar till framtida forskning inom detta område, eftersom det har stor relevans för dagens världspolitik (Ozzano & Cavatorta 2013, s. 966). Åberg och Denk argumenterar vidare för att det behövs fler framtida djupgående analyser av sekularisering i förhållande till demokratisering och i synnerhet då det finns en brist av studier gällande länder med icke-kristna bakgrunder (Åberg & Denk 2017, s. 196). Av detta resonemang kan vi då identifiera en lucka i forskningsfältet som vi vill bidra till att fylla, just genom att undersöka hur graden av sekularisering har påverkat demokratiseringsprocesserna i Tunisien och Egypten efter den arabiska våren.

2.2 Teori för att analysera forskningsproblemet

Teorin för denna uppsats består av en blandning av tre vetenskapliga teorier samt självständig teoretisering. Vi har valt ut delar ur de vetenskapliga teorierna som vi anser relevanta för vår forskningsfråga. Anledningen till att vi har blandat olika teorier är att vi har haft svårigheter att hitta en lämplig teori för uppsatsens syfte. Dessutom anser vi att genom att använda en blandad teori ökar chansen för ett mer unikt resultat och arbete. Teorin består av **sex kriterier** som utgörs av delar av Roland Paris teori *Institutionalization Before Liberalization* (IBL), Luca Ozzanos typologi om religiösa partier, Pippa Norris och Ronald Ingleharts hypotes rörande *Religious Participation* samt självständig teoretisering som vi anser kompletterar dessa.

Kriterium 2 och 4 i vår teori grundar sig på en utveckling av tre av Paris sex kriterier för IBL. Paris fundamentala tanke är att man, vid återuppbyggandet av en krigsdrabbad stat, måste konstruera grunder för effektiva politiska och ekonomiska institutioner *före* introducerandet av valdemokrati och marknadsekonomiska policyer. IBL:s fredsbyggande strategi består av sex nyckelelement (Paris 2004, s. 179, 188). Vi har valt att fokusera på de faktorer av IBL som vi anser kan kopplas till sekularisering i förhållande till demokratisering, vilka är punkt (1) “Wait until conditions are ripe for elections“, (2) “Design Electoral Systems That Reward Moderation” och punkt (3) “Promote Good Civil Society”. Vidare utgörs **Kriterium 3** i vår teori av Ozzanos klassificering av religiösa partier. Ozzano är en av de första forskare som skapat en omfattande jämförande typologi av religionens roll inom partipolitik (Ozzano 2013, s. 807). Vi har valt att använda Ozzanos teori på grund av att den är applicerbar på alla olika religioner, inte bara

kristendomen och katolicismen, som verkar vara föremålet för analys inom i stort sett hela forskningsfältet. Ozzanos typologi består av fem typer av religiöst orienterade partier där varje typ beror av flera olika variabler (Ozzano 2013, s. 807). Vi har valt att fokusera på en av dessa variabler, nämligen vilken påverkan olika partier har på demokratins kvalitet och de demokratiska processerna i landet där partiet verkar. Därutöver grundar sig **kriterium 5** i vår teori på Norris och Ingleharts begrepp *Religious Participation* som är en teori som syftar till sambandet mellan religiösa värderingar och religiöst deltagande. Författarnas hypotes är alltså att när religiösa värderingar minskar, minskar även deltagande i religiösa aktiviteter. Vi använder denna hypotes för att undersöka huruvida sekulära minoriteter i länderna kan sägas existera och till vilken grad. För att anpassa de teoretiska komponenterna till vårt syfte och frågeställning, kompletterar vi med självständig teoretisering för **kriterium 1 och 6**. Där ser vi dels på ländernas historiska sekulariseringspolicyer och huruvida de har haft betydande genomslagskraft samt det folkliga stödet för sekularisering där vi även inkorporerar vissa kriterier som Democracy Index använder sig av som är kopplade till religion.

2.2.1 Sekulariseringskriterier

Vi anser att följande kriterier relaterade till sekularisering är relevanta för framgången av demokratiseringsprocesser och vi kommer att använda oss av dem för att analysera vår insamlade empiri. Vi anger även här vilken typ av operationalisering som vi kommer att använda för respektive kriterium. Vår teoretiska **hypotes** var att det är mer sannolikt för ett mer sekulariserat samhälle att genomföra en framgångsrik demokratiseringsprocess än det är för ett mindre sekulariserat samhälle. Med detta menar vi att ju fler av sekulariseringskriterierna som uppfylls för respektive land, desto tydligare koppling kan man se mellan sekularisering och framgångsrik demokratisering.

1. *Bakomliggande sekulariseringspolicyer och den grad av påverkan de har haft på förutsättningarna för demokratisering.* Detta är ett självständigt kriterium där vi utgår från den historiska bakgrunden för Tunisien och Egypten som moderna stater. Vi granskar de policyer relaterade till sekularisering som regimerna har fört och hur dessa policyerna har sammanfattats i olika vetenskapliga- och tidningsartiklar. Vi ser på vilken sorts sekularisering som har prioriterats och nivån av auktoritär karaktär som dessa har förts med. Vidare ser vi på hur detta har påverkat civilsamhället i stort och gjort att sekulära värderingar har påverkat samhället på ett mer betydande vis. Vi ser även på hur detta kan ha påverkat den islamistiska oppositionen.
2. *Tid och möjlighet för moderata partier att bildas och uppmuntrandet av valsysteem som belönar måttlighet och rimlighet.* Vi baserar detta kriteriet på Paris teori IBL för att undersöka huruvida tid gavs åt moderata partier att bildas innan de postrevolutionära valen i Tunisien och Egypten. Vidare om valsysteem uppmunade till moderation och om extremistiska religiösa partier och/eller icke-demokratiska partier nekades deltagande eller att deras närvaro begränsades. Vi undersöker detta genom att granska artiklar som undersöker mängden av partier som fanns etablerade innan de postrevolutionära valen i länderna och vilka förutsättningar som fanns för partierna under valprocesserna.
3. *De religiösa partiernas karaktär.* Vi utgår här från Ozzanos klassificering av religiösa partier. Vi kommer att titta på hur de största islamistiska partierna i Tunisien och Egypten (Ennahda respektive FJP) kan klassificeras och hur dessas karaktär har påverkat ländernas demokratiseringsprocesser. Vi undersöker detta genom granskning av partiernas uttalanden, partiprogram och handlingar.

4. *Närvaron av ett "bra civilsamhälle"*. Vi utgår härifrån IBL när det gäller vikten av ett "bra civilsamhälle" för en framgångsrik demokratiseringsprocess. Vi fokuserar främst här på huruvida det finns brett stöd bland befolkningen för pluralism eller inte, specifikt om det finns stöd för religiös pluralism eller inte. Detta undersöks genom att granska opinionsundersökningar.
5. *Närvaron av en signifikant sekulär minoritet*. Vi kommer att titta på opinionsundersökningar för att undersöka huruvida det finns betydande sekulära minoriteter i länderna eller inte. Vi utgår här ifrån Norris och Ingleharts teori om *Religious Participation* som sammankopplar stöd för religiösa värderingar med mängd religiöst deltagande. Vi kombinerar också detta med självständig teoretisering.
6. *Stöd bland folket för separation mellan religion och stat*. Detta är ett självständigt kriterium där vi granskar opinionsundersökningar för att undersöka till vilken grad det finns stöd bland folket i länderna för att staten och lagsystemet bör vara kopplat till religiösa värderingar och/eller religiös lag eller inte. Vi lyfter även upp vissa kriterier som Democracy Index använder sig av som är relaterade till religion. Man kan argumentera för att striktare religiös lag och demokratiskt styre kan vara problematiskt att kombinera utöver frågor gällande t.ex. äktenskap och arvsfrågor då det ofta existerar auktoritära, oflexibla och icke-pluralistiska värderingar i religiös lag.

3 Forskningsdesign & Metod

Vi har valt att göra en komparativ fallstudie mellan Tunisien och Egypten där vi jämför och undersöker ländernas grad av sekularisering i förhållande till framgången av deras respektive demokratiseringsprocesser. För att undersöka detta anser vi att en empirisk komparativ fallstudie, där vi gör en systematisk datainsamling av sekundärdata med fokus på opinionsundersökningar, är bäst lämpad för att besvara frågeställningen. Dessutom är händelserna som är relevanta för vår forskningsfråga relativt väldokumenterade och det finns tillgänglig data i form av opinionsundersökningar. Detta på grund av att vi redan i ett tidigt stadie av arbetet ansåg att det allra mest intressanta att undersöka låg i huruvida mer diffusa skillnader fanns att hitta på gräsrotsnivå.

3.1 Avgränsning

Vår komparativa studie omfattar huvudsakligen tidsperioden år 2010 till 2017, där studien huvudsakligen baseras på empiri från år 2010 till 2015, medan vi kompletterar med empiri från tidigare årtal för att undersöka tidigare regeringspolicyer. På grund av begränsad tid och utrymme kommer vi endast använda sekundärkällor och sekundärdata för att kunna besvara och analysera vår frågeställning. Dessa data består av olika vetenskapliga artiklar och böcker, nyhetsartiklar, policyer och opinionsundersökningar och studier som har gjorts gällande rollen som religion, sekularism och sekulära värderingar har för Tunisien och Egypten.

3.2 Val av fall

Vi har valt fallen Tunisien och Egypten då de passar in på teorin om *most-similar system design* för jämförande studier (Mill 1843, s. 455). Tunisien och Egypten är två nordafrikanska länder med liknande kulturer där deras statsapparater har förblivit intakta i samband med deras respektive regimskiften efter den arabiska våren. På detta sätt utmärker de sig från till exempel Libyen, Syrien och Jemen som har upplevt ett nedbrytande av statsapparaterna och/eller regelrätta inbördeskrig (Malise 2016). Hartshorn menar till exempel att Tunisien och Egypten är tacksamma att använda

i en komparativ studie eftersom de liknar varandra när det gäller bland annat kolonialt arv och revolutionära rörelser (Hartshorn 2017, s. 409). Detta är av stort intresse för vårt arbete då post-arabiska vårens Tunisien och Egypten valde in partier med islamistiska ideologier. Dock skiljer sig länderna åt i det att Tunisien har haft en relativt framgångsrik demokratiseringsprocess medan Egypten inte har haft det (Malise 2016).

3.3 Definition och operationalisering av demokratisering

För att undersöka vårt forskningsproblem behöver vi först mäta graden av demokratisering i Tunisien och Egypten. Vi har valt att använda oss av *The Economist Intelligence Units* (hädanefter EIU) demokratiindex som mäter grad av demokrati i 165 länder och två territorier i världen (EIU Democracy Index 2016, s. 1). Det är också EIU:s definition av demokratisering som vi kommer använda i denna uppsats. Vi kommer inte vidare diskutera huruvida det finns alternativa definitioner av demokratisering, utan här tar vi demokratiindexet för givet. EIU definierar graden av demokrati i ett land eller territorium genom att titta på fem faktorer; valprocess, civila friheter, regeringsmaktens funktion, politiskt deltagande och politisk kultur. Ett land tilldelas därefter ett tal mellan 0.00 - 10.00 där noll är den lägsta graden av demokrati och tio är den högsta graden av demokrati. Vidare delas länderna upp i fyra kategorier beroende på deras typ av regim; full demokrati, bristfällig demokrati, hybridregim och auktoritär (EIU Democracy Index 2016, s. 1). Vi kommer utgå från Tunisiens och Egyptens demokratigrad från år 2016 då mätningarna från år 2017, i skrivande stund, inte har publicerats ännu. Tunisiens grad av demokrati mättes år 2016 till 6.40 medan Egyptens grad av demokrati samma år mättes till 3.31 (EIU Democracy Index 2016, s. 8, 10). Den fråga som vi vill undersöka är alltså hur det kommer sig att två väldigt lika stater har så pass stor skillnad i demokratiindexet och om detta kan bero på grad av sekularisering.

3.4 Definition och operationalisering av sekularisering

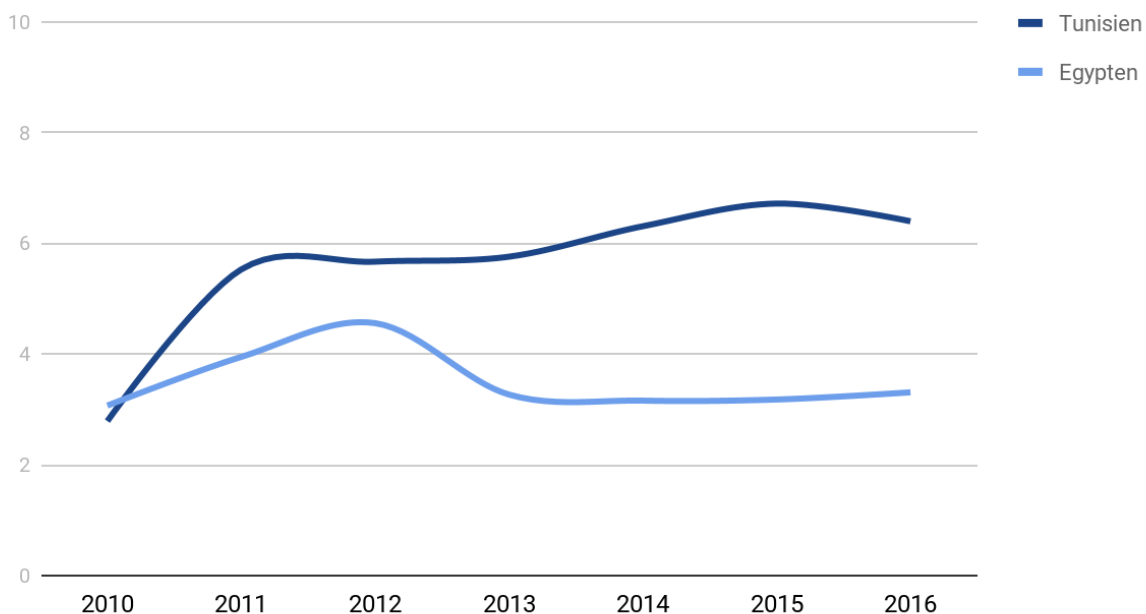
För att undersöka vårt forskningsproblem behöver vi precisera vad vi menar med sekularisering. *Sekularism* är en åskådning om att samhället borde styras utan inflytande av religiösa principer (*Nationalencyklopedin* 2018, sekularism). Med *sekularisering* menas en process som följer samma linje och associeras ofta med moderna samhällsförändringar och en rationell världssyn. I denna uppsats kommer vi använda oss av Nationalencyklopedins definition av sekularisering som syftar till processer där religion förlorar betydelse i ett samhälle och i medborgarnas medvetande (*Nationalencyklopedin* 2018, sekularisering). Utifrån denna definition finns det en god mängd material att undersöka gällande relevanta åsikter bland Tuniens och Egyptens befolkningar. Angående operationalisering av sekularisering kommer vi att använda oss av vetenskapliga artiklar, opinionsundersökningar och tidningsartiklar för att undersöka revolutionerna, valprocesserna, tidigare regeringspolicyer samt de islamistiska partierna i Tunisien och Egypten. Se mer detaljerat om operationalisering av sekularisering i avsnitt 2 Teoretiskt ramverk (2.2.1 Sekulariseringskriterier).

4 Empiri

4.1 Grad av demokratisering

I 2016 års demokratiindex tilldelade EIU Tunisien 6.40 poäng av 10.0 och klassificerade därmed landet som en “bristfällig demokrati”, medan Egypten fick 3.31 poäng av 10.0 och faller därmed inom kategorin “auktoritär stat” (EIU Democracy Index 2016, s. 1, 8, 10).

Demokratiindex för Tunisien och Egypten 2010-2016

Figur 1: Sammanställning av EIU:s demokratiseringsmätning av Tunisien och Egypten åren 2010 till 2016. Skapare: Jönsson & Lönnback.
(The Economist Intelligence Unit 2017).

I både 2014 och 2015 års rapport skriver EIU att Tunisien fortfarande har den mest lyckade demokratiseringsutvecklingen bland arabiska vårens stater. I samma rapporter skriver EIU att Egypten har sett en återgång till auktoritärt styre och också är det mest dramatiska exemplet på regression under år 2014 (EIU Democracy Index 2014, s. 3, 27; EIU Democracy Index 2015, s. 10). I 2016 års EIU rapport tillkännages det dock att Tunisien gått tillbaka något i demokratisk utveckling från 2015, om än endast med 0,32 poäng, vilket främst förklaras utifrån bristande ekonomisk utveckling i Tunisien vilket har påverkat den unga befolkningen och fått förtroendet

för föreställningen att demokrati och ekonomisk tillväxt går hand i hand att minska något (EIU Democracy Index 2016, s. 6, 42). Men i stort utifrån detta kan det antas att Tunisien kan beskrivas som framgångsrikt demokratiserat till en högre grad än vad är, vilket blir vår utgångspunkt för att undersöka vilken påverkan graden av sekularisering har haft för deras respektive demokratiseringsprocesser efter den arabiska våren.

4.2 Sekularisering och demokratisering i Tunisien och Egypten

4.2.1 Bakgrund och revolutionerna 2011

För att ge en bild av de politiska och kulturella synerna på sekularisering som har påverkat Egypten och Tunisien under 1900-talets andra hälft fram till 2010-talet har vi valt att lyfta fram två politiska ledare vars policyer har varit tongivande för utvecklingen av synen på sekularisering bland folken i de två länderna. I Tunisiens fall har vi valt att fokusera på landets första president Habib Bourguiba och i Egyptens fall har vi valt att lyfta fram president Gamal Abdel Nasser. Därefter kommer vi titta på hur dessa bakgrunder relaterar till Tunisiens och Egyptens revolutioner under arabiska våren 2011. Den arabiska våren syftar till de nationella revolter som uppstod under sent 2010 och första halvan av 2011 runt om i Nordafrika och Mellanöstern. Gemensamt för dessa uppror var en önskan om ökad demokrati och frihet, samt bättre ekonomiska möjligheter (*Nationalencyklopedin* 2018, arabiska våren).

Tunisien erhöll självständighet från kolonialmakten Frankrike år 1956 och året därefter fick landet sin första president Habib Bourguiba (*Nationalencyklopedin* 2018, Tunisien). Bourguiba förde en tydlig sekulariseringspolicy i Tunisien redan från början av sin presidenttid. Bourguiba modifierade till exempel lagar kring religiösa stiftelser som kallas "habous" och "waqfs", han genomförde en sekularisering av utbildningsväsendet och samlade hela befolkningen under auktoriteten av ett enat lagsystem. Bourguiba begränsade religiösa universitets inflytande, förbjöd bärandet av hijab inom utbildnings- och regeringsväsendet och gjorde medlemmar av religiösa hierarkier till statligt anställda. Dessutom flyttades kontrollen över imamers löner och upprätthållningen av moskéer över till staten. Tunisien har en lång tradition av satsning på utbildning vilket forskare menar har bidragit till en utbredd opposition mot censur, korruption och brott mot mänskliga rättigheter bland allmänheten. Vidare har den tunisiska allmänhetens

sekularisering mycket att göra med framväxten av en stark medelklass, hög allmän läskunnighet och landets många band till Europa (Ayubi 1991, s. 113; Hammargren 2011).

Egypten har från 1950-talet fram till modern tid kommit till att präglas av en ideologi kallad för "nasserismen" (Osman 2006). Nasserismen har sitt ursprung i den egyptiska revolutionen år 1952 då den dåvarande kungen störtades och landet blev en socialistisk och arabisk republik. Trots att Egypten blev självständigt från kolonialmakten Storbritannien den 28:e februari 1922, firar egyptierna nationaldag den 23 juli vilket var revolutionsdagen år 1952. Nasserismen förknippas med Gamal Abdel Nasser som var en framträdande figur under revolutionen och han kom att bli Egyptens president år 1956 (*Nationalencyklopedin* 2018, Egypten). Osman menar att Nasser var en sekulär nationalist som ville modernisera och industrialisera Egypten. Nassers ideologi, nasserismen, förespråkade en sekulär och nationalistisk diktatur där visionen var att inga religiösa eller politiska rörelser skulle tillåtas att påverka den egyptiska regeringsmakten. Viktigt att poängtera är att nasserismen prioriterar arabisk nationalism och kultur över islam och muslimsk gemenskap. Vidare avvisar dock nasserismens många liberala värderingar som associeras med västerländsk sekularism (Osman 2006).

4.2.2 Den arabiska våren i Tunisien och Egypten

Den arabiska våren blossade upp i Tunisien i december år 2010 i samband med ungdomsprotester och växte i omfattning (*Nationalencyklopedin* 2018, arabiska våren). Den tunisiska armén motsatte sig diktatorn Ben Alis order och vägrade skjuta mot demonstranter. Ali flydde tidigt till Saudiarabien. Det var arméns övergivande av diktatorn som var den huvudsakliga anledningen till att regimskiftet gick så snabbt i Tunisien (Hammargren 2011).

Revolutionen i Egypten i början av år 2011 och störtandet av diktatorn Hosni Mubarak gick också relativt snabbt. På samma sätt som i Tunisien var revolutionen kopplad till militärens vägran att skjuta mot demonstranter. Men till skillnad från Tunisiens Ben Ali, flydde inte Mubarak direkt utan han behöll kontrollen över den egyptiska polisen. Polisen använde grovt övervåld mot demonstranterna i landet, vilket resulterade i tredubbelt så många dödsfall och skadade som i Tunisien (Fadel 2011).

4.2.3 Postrevolutionära val och demokratiseringsprocesser

Det postrevolutionära valet i Tunisien år 2011 slutade i seger för partiet Ennahda som fortfarande är det största islamistiska partiet i landet. Partiet var olagligt under Ben Alis regim men fick en stor roll i regeringsbildandet och i skrivandet av den nya tunisiska konstitutionen efter revolutionen (Schemm 2011). I kölvattnet av det postrevolutionära valet upplevde Tunisien en ekonomisk svacka och många sekularistiska politiker lönmördades vilket skapade stora oroligheter och protester bland befolkningen. Detta resulterade i att den då sittande regeringen och oppositionen kom överens om instiftandet av en ny övergångsregering och ett godkännande av en ny konstitution (Deutsche Welle 2013)

Trots Ennahdas framgång i Tunisiens postrevolutionära val, var de islamistiska rörelserna och partierna i Egyptens framgång ännu större. Egyptens postrevolutionära valprocess pågick mellan 2011 och 2012 där det hölls parlaments- och presidentval. Det egyptiska salafistpartiet "Al-Nour" tilläts att delta i Egyptens parlamentsval år 2011 till skillnad från den tunisiska salafistiska pan-islamistiska rörelsen som kallas "Hizb-ut-Tahrir" vilka förblev relativt marginaliserade och tilläts inte att delta i valet i Tunisien samma år (Shehata 2011; Ryan 2011).

I det egyptiska parlamentsvalet erhöll landets största islamistiska parti, som är kopplat till det Muslimska brödraskapet, Frihet och Rättvisepartiet (FJP) ungefär 45% av platserna i parlamentet. Det salafistiska partiet Al-Nour fick i samma val runt 25% av parlamentets platser. Efter parlamentsvalet förklarade Egyptens högsta domstol, The Supreme Constitutional Court of Egypt, en tredjedel av de valda parlamentsplatserna som ogiltiga. En övervägande majoritet av denna tredjedel hade erhållits av islamistiska och salafistiska politiker. Anledningen som gavs till ogiltigförklarandet var främst tekniska problem som uppstått i samband med själva valet (BBC News 2012b). Anledningen till att vi väljer att nämna detta är för att visa på att det vid tidpunkten fortfarande fanns institutioner och maktintressen som inte låg i linje med de islamistiska partierna. I presidentvalet valdes FJP:s Muhammad Morsi. I likhet med Tunisien ledde Egyptens ekonomiska problem till allmänt missnöje med president Morsis styre. Kort efter han valdes så skapade Morsi även ett konstitutionellt dekret som gav honom omfattande befogenheter att lagstifta utan judiciell översyn. Det islamistisk-dominerade parlamentet passerade sedan snabbt en ny konstitution som skulle ställas inför folkomröstning. Detta har beskrivits som en "islamistisk kupp" (El Rashidi, 2013). Detta dekret drogs dock senare tillbaka av Morsi efter stora protester medan den nya

konstitutionen passerade folkomröstningen med 63,8 % (Al Jazeera, 2012; Egypt Independent 2012). Fortsatt missnöje och ekonomiska svårigheter ledde till stora protester som kulminerade i den omtalade gräsrotsrörelsen "Tamarod" som fick 22 miljoner underskrifter för att nyval skulle hållas vilket representerade ungefär hälften av den vuxna egyptiska befolkningen. Till skillnad från i Tunisien så slutade protesterna inte i ett fredligt maktöverlämnande och nyval utan i att militären genomförde en kupp mot Morsi, upplöste parlamentet, ogiltigförklarade den nya konstitutionen och bannlyste FJP (Wedeman 2013; BBC News 2014). Detta har följts av nyval 2015 där endast 10 % av befolkningen deltog, många partier bojkottade valet och majoriteten av posterna har varit reserverade åt oberoende kandidater vilket har varit lättare för militären och kvarlevorna av den gamla regimen att kontrollera (Aboulenein & Knecht 2015).

I 2011 års rapport menar EIU att de fortsatta protesterna i Egypten under hela 2011 visade på det egyptiska folkets frustration över den politiska uppdelningen i störtandet av Hosni Mubaraks regim och att den politiska uppdelningen syftar till folkets misstänksamhet mot militärens intentioner och islamistiska gruppers motiv samt oro över landets ekonomi (EIU Democracy Index 2011, s. 25–26).

4.2.4 Opinionsundersökningar

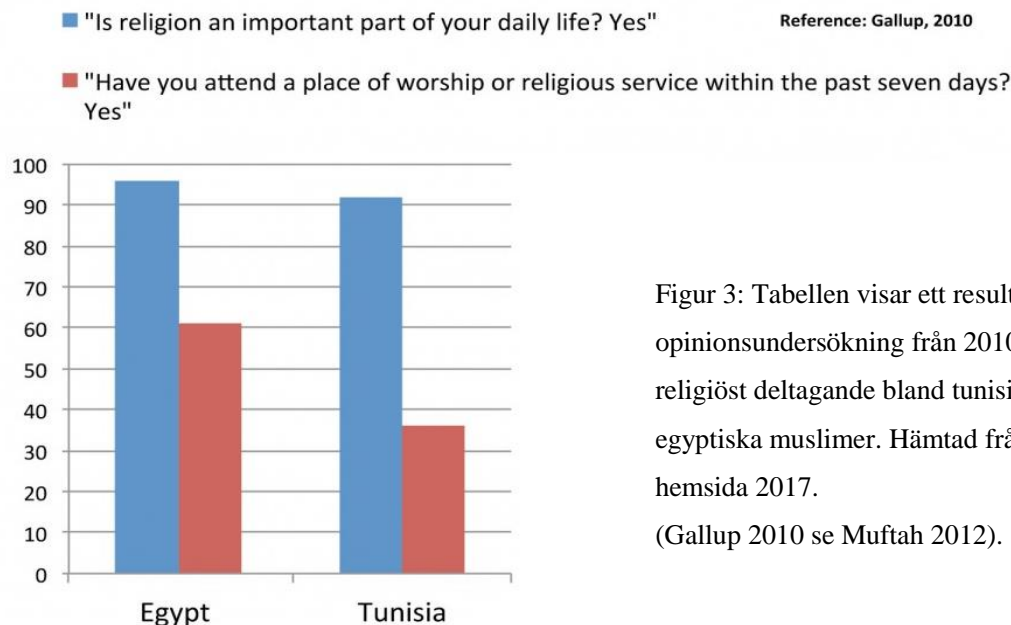
Ett år efter arabiska våren publicerade Pew Research Center en undersökning som omfattade de länder i Nordafrika och Mellanöstern där det uppstått revolutioner relaterat till arabiska våren. Motivet med undersökningen var att kartlägga människors syn på demokratiskt styre och syn på vilken plats som Islam har i det offentliga livet och inom rättssystemet (Pew Research Center, 2012). Värt att tilläggas är att Egypten har en betydande kristen koptisk minoritet medan Tunisien är mer homogent sunnimuslimskt (Central Intelligence Agency, 2017). Resultatet av undersökningen visade att övervägande majoriteten av undersökningsdeltagarna i både Tunisien och Egypten hade en positiv syn på demokratiskt styre. Dock sågs en betydande skillnad i hur egyptier respektive tunisier såg på vilken roll Islam borde ha relaterat till det offentliga livet och rättssystemet. I Tunisien ansåg 23 % av svarspersonerna att landets lagar strikt bör följa Koranen, medan siffran i Egypten var 60 %. Dock ansåg ytterligare 64 % av Tunisiens svarspersoner att lagen borde ligga i linje med "Islams värderingar och principer". Procentandelen som ansåg att Koranen överhuvudtaget inte borde ha något inflytande på lagsystemet var 12 % i Tunisien och 6 % i Egypten (Pew Research Center 2012). Tabeller över denna statistik hittas nedan.

Continuing Desire for Democracy				Differing Views on How Much Influence Quran Should Have				
% Democracy is preferable				Laws should...				
	2011	2012	Change	Strictly follow the Quran	Follow the values and principles of Islam	Not be influenced by the Quran	DK	
	%	%		%	%	%	%	
Egypt	71	67	-4	Egypt	60	32	6	3
Tunisia	--	63	--	Tunisia	23	64	12	2

PEW RESEARCH CENTER Q21. PEW RESEARCH CENTER Q39.

Figur 2: Tabellerna visar resultatet av en opinionsundersökning från 2012, där tunisiers och egyptiers syn på demokrati och religionens inflytande över lagar redogörs. Hämtade från Pew Research Centers hemsida 2017 (Pew Research Center 2012).

En Gallupundersökning från år 2010 visade att över 90 % av svarspersonerna i Tunisien och Egypten ansåg att religion är en viktig del av deras liv. Större skillnader mellan länderna gick att se när det gällde antalet individer som deltog i religiösa tjänster veckovis. Procentandelen som svarade att de närvarade vid en fredagsbön varje vecka låg på 61 % i Egypten och 36 % i Tunisien (Gallup 2010 se Muftah 2012). En tabell över denna statistik finns nedan.

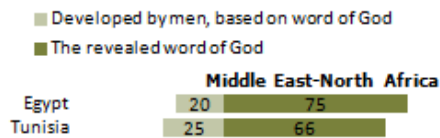

Figur 3: Tabellen visar ett resultat av en opinionsundersökning från 2010, över religiöst deltagande bland tunisiska och egyptiska muslimer. Hämtad från Muftahs hemsida 2017. (Gallup 2010 se Muftah 2012).

En undersökning från Pew Research Center gjordes år 2013, i syfte att kartlägga synen som finns hos Tunisiens och Egyptens muslimska invånare rörande islamisk lag där ordet "Sharia" används. En majoritet av svarspersonerna i båda länder ansåg att Sharia är Guds ofelbara budskap (Tunisien: 66 %, Egypten: 75 %) medan en minoritet ansåg att Sharia är skapat av människor men inspirerat av Gud (Tunisien: 25 %, Egypten: 20 %). Detta speglar ungefär hur stor andel av svarspersonerna i Tunisien och Egypten som stödjer instiftandet av Sharialagar, en knapp majoritet i Tunisien på 56 % och en betydande majoritet i Egypten på 74 % (Pew Research Center 2013). Tabeller över denna statistik finns på nästa sida.

Sharia as the Revealed Word of God

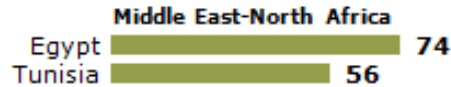
% of Muslims who say sharia is ...

PEW RESEARCH CENTER Q66.

Favor or Oppose Making Sharia the Law of the Land?

% of Muslims who favor making Islamic law the official law in their country

PEW RESEARCH CENTER Q79a.

Is It Good or Bad that Laws Do Not Follow Sharia Closely?

Among Muslims who say country's laws do not follow sharia, % who say this is ...

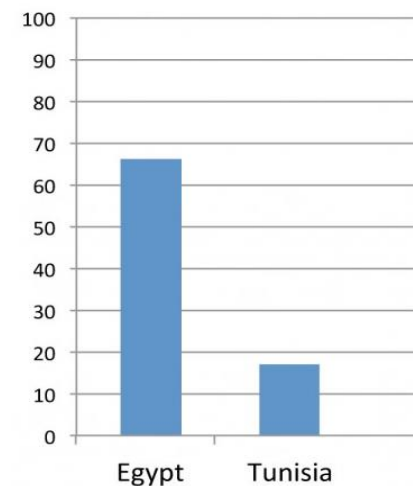
	Good	Bad	Neither/DK
Middle East-North Africa			
Egypt	25	67	8
Tunisia	25	54	21

PEW RESEARCH CENTER Q69.

Figur 4: Tabellerna visar resultatet av en opinionsundersökning från 2013, som handlar hur tunisiska och egyptiska muslimer ser på Sharia i relation till lagen. Hämtade från Pew Research Centers hemsida 2017. (Pew Research Center 2013).

Gallupundersökningen från år 2010 visade en ännu större skillnad i synen på Sharia bland svarspersonerna i de olika länderna. I Egypten var svarade 66 % av svarspersonerna i Egypten att de stödde Sharia som ensidig källa för lagen, medan denna procentandel i Tunisien endast var 17 % (Gallup 2006 & 2010 se Muftah 2012). En tabell över denna statistik hittas nedan.

■ "Sharia must be the only source of legislation: Agree (Gallup, 2006 & 2010)"

Figur 5: Tabellen visar resultatet av en Gallupundersökning från 2006 och 2010. Här redogörs för hur stor andel av tunisier respektive egyptier anser att Sharia borde vara den enda källan till lagstiftning. Hämtad från Muftahs hemsida 2017. (Gallup 2006 & 2010 se Muftah 2012).

En majoritet av de muslimska svarspersonerna i Tunisien och Egypten uttryckte i opinionsundersökningen 2012 att de såg Islam som en bra och konstruktiv kraft i den politiska världen. En högre andel tunisiska än egyptiska svarspersoner ansåg att Islam redan spelade en stor roll i politiken. Tunisierna ansåg även i högre grad att Islams stora roll i politiken är något mer positivt än vad egyptierna gjorde (Pew Research Center 2012). Tabeller över denna statistik hittas nedan.

Islam Plays a Large and Positive Role in Politics

	<i>Islam plays a...</i>	<i>And this is...*</i>	
	Large role	Good	Bad
	%	%	%
Tunisia	84	82	11
Egypt	66	61	30

* Percentages among those who say Islam plays a large role.

PEW RESEARCH CENTER Q62 & Q63.

Figur 6: Tabellen redogör för tunisiernas och egyptierns inställning gentemot Islams roll inom politiken. Opinionsundersökningen gjord av Pew Research Center år 2012. Hämtad från Pew Research Centers hemsida 2017. (Pew Research Center 2012).

En betydande skillnad mellan Tunisien och Egypten kan observeras angående hur ländernas muslimska svarspersoner svarade på frågor rörande religionsfrihet. Angående om muslimer fritt kan utöva sin religion ansåg 80 % i Tunisien och 46 % i Egypten detta. Angående huruvida icke-muslimer fritt kan utöva sin religion ansåg 81 % i Tunisien och 31 % i Egypten detta. En majoritet av svarspersonerna i båda länder uttryckte stöd för religionsfrihet, med en något högre andel i Tunisien. En majoritet av muslimer i båda länder anser dock även att det är en religiös skyldighet att konvertera icke-muslimer, återigen med en lägre siffra i Tunisien (Pew Research Center 2013). Tabeller över denna statistik finns på nästa sida.

Freedom to Practice Their Faith

% of Muslims who say ... are very free to practice their faith

Middle East-North Africa	They themselves	People of other religions	Diff
Egypt	46	31	+15
Tunisia	80	81	-1

*Data for all countries except Niger from "Tolerance and Tension: Islam and Christianity in Sub-Saharan Africa."

^Interviews conducted with Muslims in five southern provinces only.

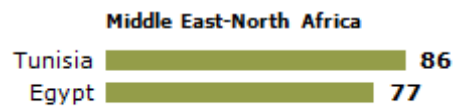
Question about religious freedom for people of other faiths was not asked in Afghanistan.

Statistically significant differences are shown in bold.

PEW RESEARCH CENTER Q9 & Q10.

Support for Religious Freedom

% of Muslims who say it is good that others are very free to practice their faith

Based on Muslims who say people from other religions are very free to practice their faith.

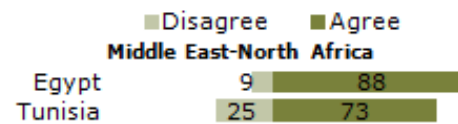
*Data for all countries except Niger from "Tolerance and Tension: Islam and Christianity in Sub-Saharan Africa."

^Interviews conducted with Muslims in five southern provinces only.

PEW RESEARCH CENTER Q11.

Converting Others Is a Religious Duty

% of Muslims who ...

*Data for all countries except Niger from "Tolerance and Tension: Islam and Christianity in Sub-Saharan Africa."

^Interviews conducted with Muslims in five southern provinces only.

PEW RESEARCH CENTER Q52.

Figur 7: Tabellerna sammanställer ett undersökningsresultat från Pew Research Center år 2013. De visar tunisiernas och egypternas syn på religionsfrihet i det egna landet. Hämtad från Pew Research Centers hemsida 2017. (Pew Research Center 2013).

5 Analys

5.1 Jämförelse av fallen

5.1.1 Bakomliggande sekulariseringspolicyer och den grad av påverkan de har haft på förutsättningarna för demokratisering

Båda regimerna i Tunisien och Egypten har sedan mitten av 1900-talet förespråkat tydliga sekulära nationalistiska ideologier som också ländernas respektive policyer har baserats på. Regimen i Tunisien har varit något mer auktoritär i sina sekulariseringspolicyer, med vilket menas att regimen har varit mån om att ta kontroll över religiösa institutioner och begränsa närvaron av Islam i det offentliga rummet i Tunisien, speciellt inom utbildningsväsendet. Egyptens regim har under de senaste decennierna lagt sitt främsta fokus på policyer relaterade till arabisk nationalism och solidaritet, modernisering och industrialisering. Trots att Egypten har en stark och mycket utbredd muslimsk tradition, kan man utifrån opinionsundersökningarna konstatera att det endast är en minoritet av egyptiska muslimer som anser att de är fria att utöva sin religion. Vidare är det anmärkningsvärt att trots att Tunisien har haft en lång tradition av auktoritärt djupgående sekulära policyer, uppger en stor majoritet av landets muslimer att de känner att de är fria att praktisera sin religion. Det går således att observera tydliga skillnader mellan Tunisien och Egypten gällande hur sekularisering har tagit sig i uttryck i policyer som förts av regeringsmakten sedan respektive lands självständighet. Tunisiens mer djupgående och samhällsgenomsyrande sekulariseringspolicyer menar vi har lagt en grund för ett inflytelserikt och betydligt mer sekulärt samhälle än i Egypten och gjort sekulära värderingar mindre främmande och tabu. Detta kan även ha gjort att tunisiska islamistiska partier har behövt förhålla sig till denna sekulära minoritet, vilket i längden troligen kommer urvattna partiets religiösa politik.

5.1.2 Tid och möjlighet för moderata partier att bildas och uppmuntrandet av valsystem som belönar måttlighet och rimlighet

Utåt sett har de största salafistiska partierna både i Tunisien och Egypten, Hizb ut-Tahrir respektive Al-Nour, fördömt religiöst motiverat våld. Samtidigt har båda dessa partiers supportrar, samt supportrar av de andra islamistiska partierna i både Tunisien och Egypten, varit ansvariga för en rad olika attacker mot politiska mål. Egyptens Al-Nour tilläts delta i valen efter arabiska våren och fick ett stort antal röster. Däremot fick inte Tunisien Hizb ut-Tahrir delta i de tunisiska valen efter arabiska våren, trots partiets uttalade villighet att delta i den demokratiska processen (Ryan 2011; Shehata 2011). Roland Paris argumenterar i hans IBL-teori för att demokratiska val bör skjutas upp tills det att moderata partier får tid att bildas. Han menar att när en konflikt är över eller när en lång tid av auktoritärt styre tar slut i ett land, kommer ofta mycket undertryckt och djupt rotat missnöje upp till ytan. Demokratiska val kan därför skada stabiliteten och försoningsprocessen i landet, genom att missnöjet polariserar samhället ytterligare samt ger antidemokratiska aktörer politisk legitimitet (Paris 2004, s. 188). Redan under Ben Alis regim i Tunisien fanns det moderata sekulära partier som under vissa perioder tilläts existera inom den tunisiska politiken om än i begränsade former. Under regimen fanns det också andra partier, till exempel CPR, som existerade i exil bland den stora tunisiska diasporan, som återvände efter att regimen föll år 2011 (Global Security 2011). När det gäller Egypten fanns det en större brist på organiserad moderat opposition, både under Hosni Mubaraks regim men också efter arabiska våren. Denna avsaknad av betydande historisk moderat politisk opposition kan till stor del förklara varför den egyptiska moderata oppositionen efter arabiska våren år 2011 var så marginaliserad, oförberedd och splittrad. Paris nämner även vikten av att det finns ett valsystem på plats som belönar moderation. Ett exempel på detta är att valet av president behöver godkännas i flera regioner, vilket kan göra att partier uppmannas till att mildra sina policyer och ideologier för att kunna gå hem bland en bred del av befolkningen (Paris 2004, s. 191–194). I Tunisien ställde inte Ennahda upp med en presidentkandidat och man kan säga att de redan genom den handlingen visade en kompromissvilja gentemot sekularistiska samhällskrafter och grupper efter att Ennahda redan hade blivit det största partiet i parlamentet. I Egypten ändrade FJP sin initiala position att inte ställa upp med en presidentkandidat till att trots allt delta i valet. Mohammed Morsi ställde upp och vann presidentvalet. Detta resulterade i att både parlamentet och presidentposten kom under kontrollen av islamistiska politiska krafter. Egyptens sekulära krafter, militären och kvarlevorna av Mubaraks

regim, kan sägas ha utnyttjat Tamarod-protesterna för att få större legitimitet för att genomföra kuppen mot Morsi. Sammanfattningsvis menar vi att moderata sekulära partier i Tunisien har haft betydligt mer utrymme och tid att organisera sig, även under regimen. Vi menar att detta har bidragit till att dessa partier har fått mer inflytande och framgång i de postrevolutionära valen i Tunisien. Egypten har historiskt haft en hårdare regimen i detta avseende i det att politisk opposition marginaliserades till en ännu högre grad, och därför har det inte funnits plats för moderata sekulära rörelser att slå rot, vilket också lett till att partier med mer extrema åsikter lättare har kunnat ta plats i valprocesserna.

5.1.3 De religiösa partiernas karaktär

Luca Ozzano redogör för fem typer av religiösa partier, där en av typerna han beskriver är “konservativa religiösa partier”. Ozzano menar att denna typ av parti karaktäriseras av att partiet grundas på religiösa värderingar samtidigt som det ofta har karaktären av ett så kallat “catch-all” parti. Detta innebär att partiet utöver religiösa hjärtefrågor, tar sig an icke-religiösa frågor och visar acceptans gentemot andra religioner och andra partier i syfte att skapa brett samhälleligt stöd (Ozzano 2013, s. 811–812). Författaren nämner Tunisiens islamistiska Ennahda som ett exempel på ett av dessa konservativa, religiösa, “catch-all” partier. Ozzano menar att den övergripande effekten som denna typ av parti har på kvaliteten av ett lands demokrati och dess demokratiseringsprocess, vanligtvis är positiv. Detta på grund av att ett konservativt religiöst parti ofta genererar politiskt inkluderande av rurala och traditionalistiskt inriktade delar av befolkningen som ofta tidigare inte varit politiskt involverade. Vidare menar författaren att dessa konservativa religiösa partier ofta strävar efter att skapa social harmoni i samhället och producera policyer som balanserar olika ekonomiska intressen (Ozzano 2013, s. 813–814). Tunisiens Ennahda kan sägas vara ett konservativt religiöst parti då partiet förespråkar en så kallad “större plats för Islam” i det offentliga rummet samt en revidering av Tunisiens sekulära och nationalistiskt inriktade politiska bakgrund men däremot inte ett regelrätt instiftande av islamisk lag i Tunisien (BBC News 2012a). Den potentiella problematik som Ozzano menar kan uppstå när det gäller just denna typ av parti i förhållande till en demokratiseringsprocess, är att konservativa religiösa partier tenderar att ockupera den politiska centern i ett flerpartisystem (Ozzano 2013, s. 813–814). Detta kan man

säga hände i Tunisien då EIU i deras rapport år 2011 skriver att Ennahda kunde dominera den islamistiska politiska scenen i landet nästan obestritt (EIU Democracy Index 2011, s. 25–26).

En annan partityp som Ozzano beskriver i sin typologi är “fundamentalistiska religiösa partier”. Fundamentalistiska religiösa partier karaktäriseras av att de önskar omorganisera staten och samhället runt en specifik tolkning av religiös lära samt ersätta en stats befintliga lag med religiös lag. I stater med en stor mängd människor med låg inkomst hittar de ofta brett stöd genom att bedriva välgörenhet och kan till och med komma att *de facto* ersätta en del av statens funktioner och därmed stöta på starkt motstånd från regeringens sida, då de potentiellt kan komma att utmana statens auktoritet. Ozzano menar att fundamentalistiska religiösa partiers påverkan på demokratiseringsprocesser på lång sikt är oklar och hittills relativt outforskad i modern forskning, men beskriver fundamentalistiska religiösa partiers hängivenhet gentemot demokrati som tvivelaktig i bästa fall (Ozzano 2013, s. 817–818). När det gäller Egyptens islamistiska Frihets- och Rättvise parti (FJP), är de något svårare att klassificera utifrån Ozzanos teoretiska ramverk än Tunisiens Ennahda. FJP skulle huvudsakligen kunna ses som ett fundamentalistiskt religiöst parti med vissa inslag av ett konservativt religiöst parti. FJP har fått kritik från salafistiskt håll för att ha urvattnat sina islamistiska värderingar i syftet att skapa bredare stöd från befolkningen vilket är typiskt för konservativa religiösa partier. Detta trots att FJP har sagt att de vill skapa ett lagsystem byggt på islamisk lag, om än på ett sätt som partiet beskriver som “acceptabelt för en bred mängd av den egyptiska befolkningen” (Egypt Independent 2011). På grund av Morsis konstitutionella dekret som gav honom omfattande befogenheter och det islamistisk-dominerade parlamentets passerade av en islamistisk konstitution så anser vi att FJPs kompromissvilja och hängivenhet till demokratiskt styre var svagt (El Rashidi, 2013). Utifrån detta kriterium kan vi observera en tydlig kontrast mellan Tunisiens och Egyptens huvudsakliga islamistiska partier där Ennahdas konservativa karaktär ger partiet en större möjlighet till kompromisser med andra partier och deltagande i en konventionell demokratisk process än vad huvudsakligen fundamentalistiska FJP och Al-Nour skulle vara kapabla till.

5.1.4 Närvaron av ett “bra civilsamhälle”

Det går att se ytterligare skillnader mellan Egypten och Tunisien om man tittar på synen och attityden till religionsfrihet bland ländernas muslimska befolkningar utifrån opinionsundersökningarna. 31% av Egyptens muslimska svarspersoner anser att det råder religionsfrihet för religiösa minoriteter i landet. Procentandelen som tycker detta bland Tunisien muslimska svarspersoner är betydligt högre; 81%. Egyptierna anser även i en något högre grad än tunisierna att det är en religiös skyldighet att konvertera icke-muslimer (Pew Research Center 2013). Paris menar att ett gott civilsamhälle med organisationer som förespråkar pluralism är en essentiell komponent i ett samhälle som undergår en övergång mot demokratiskt styre.

Paris argumenterar för att chauvinistiska organisationer som förstärker det så kallade “negativa civilsamhället” kan generera antidemokratiska värderingar och polarisering mellan grupper (Paris 2004, s. 194–196). Som vi tidigare nämnde har det muslimska brödrskapet och Al-Nour i Egypten varit aktiva inom välgörenhet via religiösa institutioner. I Tunisien har de religiösa institutionerna varit mer tydligt kontrollerade av staten vilket vi argumenterar har lämnat mindre utrymme för fundamentalistiska islamistiska partier att bygga stöd bland befolkningen samt bygga antidemokratiska samhällsstrukturer (Pew Research Center 2012).

5.1.5 Närvaron av en signifikant sekulär minoritet

Norris & Inglehart menar genom sin teori om *Religious Participation* att religiösa värderingar är starkt kopplade till religiöst deltagande. Tanken bakom deras teori är att om det går att till exempel observera signifikant minskat deltagande i veckomässiga fredagsböner, kan detta kopplas till en minskad roll för religiösa värderingar bland folket (Norris & Inglehart 2004, s. 15). Vi använder oss av Norris och Ingleharts teori för att fastställa närvaron och storleken av eventuella sekulära minoriteter i länderna. Antalet muslimer som deltar i fredagsböner skiljer sig åt mellan fallen. I Egypten deltar en majoritet av tillfrågade muslimer veckovis, medan det i Tunisien endast är en minoritet av tillfrågade muslimer som gör detta (Gallup 2010 se Muftah 2012). Andelen undersökningsdeltagare som anser att Koranen inte borde ha något inflytande på rättssystemet, är dubbelt så stor i Tunisien som i Egypten. Detta är anmärkningsvärt eftersom denna undersökning inte bara vände sig till muslimer i respektive land, utan till hela befolkningen. Eftersom Egypten har en betydande kristen minoritet på ungefär 10 %, medan Tunisien är nästan helt homogent

sunnimusliskt, skulle man kunna tänka sig att situationen var den omvända (Pew Research Center 2012; Central Intelligence Agency, 2017). I och med ett avsevärt mindre religiöst deltagande och mindre närvaro av religiösa värderingar, vill vi hävda att Tunisien har en större och mer inflytelserik sekulär minoritet än vad Egypten har. Existensen av Tunisiens sekulära minoritet menar vi har lett till (som vi även nämnde tidigare i relation till sekulära policyer under kriterium 1), att islamistiska partier behövt förhålla sig till deras närvaro alltmer. Detta både innan och efter att dessa islamistiska partier kommit närmre regeringsmakten i landet.

5.1.6 Stöd bland folket för separation mellan religion och stat

Från en självständig teoretisk utgångspunkt antar vi att det är svårt att kombinera religiös lag på ett sätt som omfattar större delen av statens och lagsystemets fakulteter och institutioner med demokratiskt styre då religiös lag ofta kan ha auktoritära, rigida och icke-pluralistiska inslag. Det finns få exempel på framgångsrikt inkorporerande av religiös lag, utöver frågor gällande till exempel äktenskap och arvsfrågor, i lagsystemet av en stat som samtidigt betraktas som ett demokratiskt land utifrån Democracy Index. För att undersöka graden av demokrati använder sig Democracy Index av ett par kriterier relaterade till religion. De granskar huruvida inhemska religiösa grupper har betydande politisk makt parallellt till demokratiska institutioner, huruvida vissa religiösa grupper känner sig hotade och ifall det sker diskriminering baserat på religion (EIU Democracy Index 2016, s. 58, 60). Om en specifik religiös grupp främjas genom att religiös lag från denna gruppens heliga skrifter alltmer påverkar lagsystemet menar vi att detta ökar chansen för både att denna religionens institutioner får mer inflytande och att sannolikheten för att religiösa minoritetsgrupper blir diskriminerade ökar. Även handlingen i sig att främja en grupps religiösa lag över andra religiösa gruppers värderingar, är en handling som vi anser implicit säger att denna religion ses som överlägsen vilket kan bidra till missnöje och en icke-pluralistisk miljö.

I opinionsundersökningarna kunde man granska en betydande skillnad i synen som svarspersonerna hade i de olika länderna gällande vilken roll religion borde ha relaterat till staten och lagsystemet. I Tunisien stödde endast en minoritet att lagen strikt bör följa Koranen, medan en majoritet i Egypten är positivt inställda till det. Det fanns dock majoritetsstöd bland svarspersonerna i båda länderna för att Islam ska ha en stor roll inom politiken och för lagsystemet (Pew Research Center 2012). Dock stöds instiftandet av Sharia endast av en minoritet eller en

knapp majoritet i Tunisien medan en betydande majoritet i Egypten är positivt inställda till det (Pew Research Center 2013; Pew Research Center 2012; Gallup 2006 & 2010 se Muftah 2012). Mer extremistiska krafter har fått allt större politiskt spelrum i Egypten på grund av folkligt stöd, medan motsvarande extremism i Tunisien har marginaliserats.

6 Slutsats

I denna uppsats har vi ställt oss frågan; *Har graden av sekularisering påverkat demokratiseringsprocessernas utgång i Tunisien respektive Egypten efter den arabiska våren?* Nedan sammanfattas det vi har kommit fram till gällande demokratiseringsprocesserna utifrån de sex sekulariseringskriterierna och hur dessa har hjälpt oss att nå vår slutsats.

1. *Bakomliggande sekulariseringspolicyer och den grad av påverkan de har haft på förutsättningarna för demokratisering.* Vi har funnit att Tunisiens historiska policyer har skapat bättre förutsättningar för sekularisering än de policyer som förts historiskt sett i Egypten. Vi menar att ländernas olika politiska historia på olika sätt har påverkat synen på sekularism och religion, skapat sekulära minoriteter samt påverkat de islamistiska rörelsernas handlingsutrymme både i det privata och i det offentliga livet.
2. *Tid och möjlighet för moderata partier att bildas och uppmuntrandet av valsysteem som belönar måttlighet och rimlighet.* Utifrån detta kriterium har vi kunnat se en skillnad i hur extremistiska islamistiska partier har inkluderats eller exkluderats från valprocesserna efter arabiska våren. Vi kan dra slutsatsen att extremistiska islamistiska partier har marginaliserats från demokratiseringsprocessen i större utsträckning i Tunisien än i Egypten och pga. Tunisien har präglats av en mer djupgående sekulariseringsprocess så har moderata partier även haft längre tid på sig att organisera sig.
3. *De religiösa partiernas karaktär.* Utifrån detta kriterium har vi kommit fram till att de största islamistiska partierna i Tunisien och i Egypten, Ennahda respektive FJP, har anpassat sig på olika sätt till den kulturella, religiösa och politiska miljö de har existerat i. Vi har klassificerat Ennahda som ett konservativt religiöst parti och FJP som ett övervägande fundamentalistiskt religiöst parti. Utifrån denna klassificering har vi sett att Ennahda visade på större kompromiss- och samarbetsvilja medan FJP i handling och uttalande tenderade att visa fler odemokratiska tendenser och karaktärsdrag.
4. *Närvaron av ett "bra civilsamhälle".* Utifrån detta fjärde kriterium kan vi konstatera att majoriteten av de egyptiska muslimska svarspersonerna inte ansåg att de hade religionsfrihet i sitt land, trots att muslimer utgör den stora majoriteten av befolkningen. Till skillnad från detta ansåg en stor majoritet av de muslimska svarspersonerna i Tunisien att det råder harmoni mellan icke-religiösa och religiösa samhällskomponenter. Även en

skillnad i stödet för religionsfrihet observerades, där muslimska svars personer i Egypten var mer skeptiskt inställda till detta än i Tunisien.

5. *Närvaron av en signifikant sekulär minoritet.* Vi har kunnat se att det finns tecken på en större närvaro av en sekulär minoritet i Tunisien än i Egypten. I Egypten verkar denna minoritet har varit betydligt mer marginaliserad, vilket vi menar har bidragit till att olika islamistiska rörelser och partier har fått bättre fotfäste i demokratiseringsprocessen. Till skillnad från detta har de islamistiska partierna i Tunisien behövt ta hänsyn till landets sekulära minoritet och sekularistiska krafter vilket mildrat den religiösa politiken.
6. *Stöd bland folket för separation mellan religion och stat.* Detta kriterium är den del där Tunisien och Egypten visar flest likheter. Vi har kommit fram till att det finns ett stort stöd bland båda ländernas befolkningar för att Islam ska ha en stor roll inom politiken. Dock är stödet för att införliva Sharia/Islamisk lag större i Egypten än i Tunisien.

Vår teoretiska **hypotes** var att det är mer sannolikt för ett mer sekulariserat samhälle att genomföra en framgångsrik demokratiseringsprocess än ett mindre sekulariserat samhälle, och vi argumenterar för att ett positivt resultat har hittats för kopplingen mellan sekularisering och demokratisering i relation till Tunisien och Egypten. Den sekulära bakgrunden skiljer sig åt mellan länderna vilket har lett till att Tunisiens demokratiseringsprocess har genomsyrats av en underliggande kompromiss- och samarbetsvilja mellan sekularister och islamister som har saknats i Egypten vilket har varit avgörande för landets politiska övergång mot demokratiskt styre.

6.1 Avslutande Diskussion

Vi vill dock poängtera att det givetvis finns en rad andra faktorer - ekonomiska, geopolitiska, sociala och kulturella - som har spelat en viktig roll för demokratiseringsprocessernas framsteg och snedsteg i Tunisien och Egypten efter den arabiska våren. Vi är medvetna om att länderna till exempel skiljer sig avsevärt åt när det gäller befolkningens mängd; Tunisien har 11,5 miljoner invånare och Egypten har 93,4 miljoner invånare vilket påverkar innebörden av opinionsundersökningarna (*Nationalencyklopedin* 2018, Tunisien; Egypten). Dock menar vi att ländernas statsapparater, valprocesser samt religiösa och kulturella bakgrunder har delat så pass många drag att sekulariseringsfaktorn med rättvisa kan argumenteras ha spelat en betydande och avgörande roll för demokratiseringsprocessernas utfall i de två länderna.

7 Referenser

Aboulenein, Ahmed & Knecht, Eric, 2015. "Turnout low in Egypt's long-awaited parliamentary election", *Reuters*, 18 oktober, <https://www.reuters.com/article/us-egypt-election-idUSKCN0SC07420151018>, hämtad 2018-01-06.

Al Jazeera, 2012. "Egypt's Morsi rescinds controversial decree", *Al Jazeera*, 9 december, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/12/2012128222449772577.html>, hämtad 2018-01-06.

Arab American Institute, 2013, "Tunisia: Divided & Dissatisfied with Ennahda", http://b.3cdn.net/aai/b8cc8e61b78158d847_8pm6b1oog.pdf, hämtad 2017-12-29.

Ayubi, Nazih N., 1991. *Political Islam: Religion and Politics in the Arab World*. Routledge.

BBC News, 2012a. "Tunisia's Islamist Ennahda edges away from Sharia", *BBC News*, 26 mars, <http://www.bbc.com/news/world-africa-17517113>, hämtad 2018-01-06.

BBC News, 2012b. "Egypt supreme court calls for parliament to be dissolved", *BBC News*, 14 juni, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18439530>, hämtad 2018-01-06.

BBC News, 2014. "Egypt court bans Muslim Brotherhood's political wing", *BBC News*, 9 augusti, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-28722935>, hämtad 2018-01-06.

Central Intelligence Agency, 2017. "The World Factbook 2017", <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>, hämtad 2017-12-29.

Deutsche Welle, 2013. "New interim prime minister named in Tunisia", *Deutsche Welle*, 14 december, <http://www.dw.com/en/new-interim-prime-minister-named-in-tunisia/a-17297474>, hämtad 2018-01-06.

Egypt Independent, 2011. "Al-Arian: Brotherhood's Freedom and Justice Party to be based on Islamic Law", *Egypt Independent*, 23 februari, <http://www.egyptindependent.com/al-arian-brotherhoods-freedom-and-justice-party-be-based-islamic-law/>, hämtad 2018-01-06.

Egypt Independent, 2012. "Egypt's constitution passes with 63,8% percent approval rate", *Egypt Independent*, 25 december, <http://www.egyptindependent.com/egypt-s-constitution-passes-638-percent-approval-rate/>, hämtad 2018-01-06.

El Rashidi, Yasmine, 2013. "Egypt: The Rule of the Brotherhood". New York Review of Books, <http://www.nybooks.com/articles/2013/02/07/egypt-rule-brotherhood/>, hämtad 2018-01-06.

Fadel, Leila, 2011. "With peace, Egyptians overthrow a dictator". *The Washington Post*, 11 februari, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2011/02/11/AR2011021105709.html>, hämtad 2018-01-06.

Global Security 2011. "Tunisia - Opposition Parties", *Global Security*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/tunisia/politics-opposition.htm>, hämtad 2018-01-06.

Hammargren, Bitte, 2011. "Jasminrevolten – de ungas verk", Svenska *Dagbladet*, 22 januari, <https://www.svd.se/jasminrevolten--de-ungas-verk>, hämtad 2018-01-06.

Hartshorn, Ian M., 2017. "Organized Interests in Constitutional Assemblies: Egypt and Tunisia in Comparison" *Political Research Quarterly*, vol. 70, nr. 2, s. 408–420.

Haynes, Jeffrey, 2013. "Religion, democracy and civil liberties: theoretical perspectives and empirical ramifications", *European Political Science*, vol. 12, s. 171–183.

Mill, John Stuart, 1843. *A System of Logic*, Vol. 1. University of Virginia.

Muftah, 2012, "Separating Religion from Politics: the Future of Egyptian Democracy",
<https://muftah.org/separating-religion-from-politics-the-future-of-egyptian-democracy>, hämtad
2017-12-29.

Nationalencyklopedin, arabiska våren.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/arabiska-våren>, hämtad 2018-01-05.

Nationalencyklopedin, Egypten.

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/egypten>,
hämtad 2018-01-06.

Nationalencyklopedin, sekularism.

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/sekularism>,
hämtad 2018-01-06.

Nationalencyklopedin, sekularisering.

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/sekularisering>,
hämtad 2018-01-06.

Nationalencyklopedin, Tunisien.

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/tunisien>,
hämtad 2018-01-06.

Nationalencyklopedin, Tunisien > Årsöversikt > 2011.

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/årsbok/2011/tunisien>, hämtad 2018-01-07.

Norris, Pippa - Inglehart, Ronald, 2004. "The Secularization Debate", *Sacred and Secular. Religion and Politics Worldwide*. Cambridge University Press, s. 3–32.

Osman, Tarek, 2006, "Mahfouz's grave, Arab liberalism's deathbed", *Open Democracy*, 23 november, https://www.opendemocracy.net/conflict/middle_east_politics/egypt_mahfouz_4025.jsp, hämtad 2018-01-06.

Ozzano, Luca, 2013. "The many faces of the political god: a typology of religiously oriented parties", *Democratization*, vol. 20, nr. 5, s. 807–830.

Ozzano, Luca - Francesco Cavatorta, 2013. "Introduction: religiously oriented parties and democratization", *Democratization*, vol. 20, nr. 5, s. 799–806.

Paris, Roland, 2004. *At Wars End*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pew Research Center, 2012, "Most Muslims Want Democracy, Personal Freedoms, and Islam in Political Life", <http://www.pewglobal.org/2012/07/10/most-muslims-want-democracy-personal-freedoms-and-islam-in-political-life/>, hämtad 2017-12-29.

Pew Research Center, 2013, "The World's Muslims: Religion, Politics and Society", <http://www.pewforum.org/2013/04/30/the-worlds-muslims-religion-politics-society-overview/>, hämtad 2017-12-29.

Ruthven, Malise, 2016. "How to Understand ISIS". [Recension av böckerna *The New Arab Wars: Uprisings and Anarchy in the Middle East*, av Marc Lynch & *ISIS: A History*, av Fawaz A. Gerges]. New York Review of Books, <http://www.nybooks.com/articles/2016/06/23/how-to-understand-isis/>, hämtad 2018-01-06.

Ryan, Yasmine, 2011. "Tunisia's vocal Salafist minority", *Al Jazeera*, 11 oktober, <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2011/10/20111011131734544894.html>, hämtad 2018-01-06.

Schemm, Paul, 2011. "Tunisia's Islamist party claims election victory" *News OK*, 24 oktober, <http://newsok.com/article/feed/310034>, hämtad 2018-01-06.

Shehata, Said, 2011. "Profile: Egypt's Salafist al-Nour Party", *BBC News*, 25 november, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-15899539>, hämtad 2018-01.

The Economist Intelligence Unit (EIU), 2011. *Democracy index 2011: Democracy under stress*. (Elektronisk). http://akgul.bilkent.edu.tr/eiu/Democracy_Index_Final_Dec_2011.pdf, hämtad 2017-12-18.

The Economist Intelligence Unit (EIU), 2014. *Democracy Index 2014: Democracy and its discontents*. (Elektronisk). <https://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>, hämtad 2017-12-18.

The Economist Intelligence Unit (EIU), 2015. *Democracy Index 2015: Democracy in an age of anxiety*. (Elektronisk). <https://www.yabiladi.com/img/content/EIU-Democracy-Index-2015.pdf>, hämtad 2017-12-18.

The Economist Intelligence Unit (EIU), 2016. *Democracy Index 2016: Revenge of the "deplorables"*. (Elektronisk). Tillgänglig på denna sida om man loggar in eller blir medlem: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=DemocracyIndex2016, hämtad 2017-12-18.

Wedeman, Ben, 2013. "Coups topples Egypt's Morsy; deposed president under 'house arrest'", CNN, 4 Juli, <http://edition.cnn.com/2013/07/03/world/meast/egypt-protests>, hämtad 2018-01-06.

Åberg, Martin - Thomas Denk, 2017. "Democratization and Secularization: Towards a Process-Oriented Model", *Politics, Religion & Ideology*, vol. 18, nr. 2, s. 175–197.

7.1 Figurförteckning

Figur 1: The Economist Intelligence Unit, Democracy Index 2016.

<https://www.eiu.com/topic/democracy-index>, hämtad 2017-12-17.

Figur 2: Pew Research Center, 2012, “Most Muslims Want Democracy, Personal Freedoms, and Islam in Political Life”, <http://www.pewglobal.org/2012/07/10/most-muslims-want-democracy-personal-freedoms-and-islam-in-political-life/>,

hämtad 2017-12-29.

Figur 3: Muftah, 2012, “Separating Religion from Politics: the Future of Egyptian Democracy”,

<https://muftah.org/separating-religion-from-politics-the-future-of-egyptian-democracy>, hämtad 2017-12-29.

Figur 4: Pew Research Center, 2013, “The World’s Muslims: Religion, Politics and Society”,

<http://www.pewforum.org/2013/04/30/the-worlds-muslims-religion-politics-society-overview/>, hämtad 2017-12-29.

Figur 5: Muftah, 2012, “Separating Religion from Politics: the Future of Egyptian Democracy”,

<https://muftah.org/separating-religion-from-politics-the-future-of-egyptian-democracy>, hämtad 2017-12-29.

Figur 6: Pew Research Center, 2012, “Most Muslims Want Democracy, Personal Freedoms, and Islam in Political Life”,

<http://www.pewglobal.org/2012/07/10/most-muslims-want-democracy-personal-freedoms-and-islam-in-political-life/>,

hämtad 2017-12-29.

Figur 7: Pew Research Center, 2013, “The World’s Muslims: Religion, Politics and Society”,

<http://www.pewforum.org/2013/04/30/the-worlds-muslims-religion-politics-society-overview/>, hämtad 2017-12-29.